

Az *Argynnis Paphia* melanistikus alakjai.

Még csak néhány évtizede annak, hogy a czéhibeli lepkészek a színben eltérő lepkéket csupán csak furcsa jelenségek, curiosumokként gyűjtötték, de azoknak semminemű tudományos értéket nem tulajdonítottak. Azóta nagyon változtak a nézetek. Ténynek felismerték, hogy nem léteznek természeti curiosumok és hogy a természetszerű fejlődés merev törvényeivel látszólag ellentétben álló jelenségek épen ezen törvényekben kell, hogy indoklásukat leljék és ez a tudományt késztette arra, hogy keletkezésük okait kutassa. Ebben a tekintetben többek közül főleg Weissmann, Merriell és kivált Staudfus-sé az érdem, hogy nemcsak a varietások és aberrációk genesisének felderítéséhez lényeges adatokkal járultak, hanem nyújtott magyarázataikat részben kísérletezés útján meg is okolták. Kísérleteik egyik része arra vonatkozott, hogy a bábra gyakorolt nagy meleg vagy nagy hidegnek minő befolyása van a kikelő lepkére. Szé tekintetben meglepő eredményekre jutottak, a melyekre ez alkalommal ki nem terjeszkehdhetem. Czéломhoz képest elég itt megemlítenem, hogy délvídeki származású fajok, melyek legtöbb rokonai délszakon laknak s onnan juthattak el hozzánk, a meleg behatása alatt regressiv (avitikus), hideg mellett pedig progressiv alakokat és viszont az északiak melegben progressiv, hidegben pedig regressiv alakokat adtak.

Ez utóbbiak (északiak) közé tartoznak valószínűleg összes *Vanessáink*, melyektől Doubleday már 1849-ben a *Pyrameis*-genust (*Atalanta* és *cardui*) elkülönítette, mint a mely közelebb áll a *Melitaeák*- és kivált *Argynnis*-ekhez, mint a *Vanessák*-hoz, míg az összekötő kapcsot a *Pyrameis* és *Argynnis*-nem közt újabb kutatók szerint az *Apaturák* képezik, mely utóbbi három genust közös (kihalt) törzstől származnék. Tény, hogy az itt említett genusoknál az albinismus rendkívül ritka, holott a melanismus aránylag gyakori, kivált az *Argynnis*-nemnél, melynek egyik fajával ez alkalommal tüzetesebben foglalkozom, további kutatásokra való tekintettel kívánatos lévén, hogy a létező színben eltérő, különösen melanistikus alakok mind ismeretessé váljanak.

Mielőtt az *A. Paphia* L.-re áttérnék, előrebocsátom, hogy az *ab. Valesina* Esp.-t mint a nősténynek állandó elsötétedését nem tárgyalom, hanem csupán a valóágos melanistikus ala

kokat. Ilyen akad minden nagyobb gyűjteményben az enyémben is van néhány.

Ezek egyike nőstény. Feje és tora rendes, potroha azonban kissé sötétebb. A felső és alsó szárnyon levő összes fekete pettyek egybefolytak és egy-egy nagy fekete mezőt képeznek, mely a szárnyaknak kifelé eső háromnegyed részét foglalja el s melyből csupán a szegély felé feketén szemzett hosszúkás barna pettyek válnak ki. — Az elszínezés a fonák oldalon is mutatkozik,

itt azonban kevesebb tért foglal el, a mennyiben a felső szárny közepén csak több szabálytalan és megszakított fekete folt terül el, alsó szárnyán az ezüst sávok szabálytalan alakú nagy töbeli folttá folynak össze, külszéle pedig gyöngébben fénylő ibolyás szürke, míg a közben eső tér zöldes szürke. Ezt az érdekes példányt Scholtz Róbert-nek köszönhetem, aki azt 1896. júl. 16-án a budapesti Lipótmezőn fogta. Rajzát Bordán István készítette.

Ennél jóval sötétebb példányt írt le Unterberger F. (Ill. Wochenschr. f. Entom. 1897. 652 l.), a melynél az egybefolyó fekete pettyek csaknem az egész felületet foglalják el, míg a barna szín a felső szárny tövére s az alsó szárnyon levő két foltra szorítkozik. Fonák oldala az én példányoméhoz hasonlít. Ezt az alakot Backe A. után *ab. Backei*-nek nevezte el a szerző.

A Nemzeti Múzeum gyűjteményében is foglaltatik egy példány, mely az előbbinél valamivel világosabb, az enyémnél pedig sötétebb, a mennyiben a fekete mezőben mutatkozó barna pettyek igen kevés tért foglalnak el.

Ez a példány, mely Sontagh Gyulától Aradról került, a hol Gruber Ede fogta, *ab. umbra* névvel (auctor nélkül) van ellátva, a mely név azonban az irodalomban nem ismeretes s ennél fogva helyette az *ab. Backei* név használandó, a mely, vélelmyem szerint, az összes efféle melanistikus *Paphia*-alakokra kiterjesztendő. Ide számítandó tehát pl. az a jóval kevesebb fekete színt

feltüntető példány is, melyet Friedländer B. a „Berliner Entom. Zeitschrift“ 1888. évfolyamában ábrában is bemutatott. Ide tartozik továbbá az a két példány is, melynek színes ábrája a bécsi entomologiai egyesület IV. „Jahresbericht“-jében (1893) jelent meg, a melyek közül a nőstény az első helyen említett és ábrázolt nőstényhez közel áll, de mindkét szárnyán a tő felé kevésbé fekete, holott a hímnél az összes fekete pettyek az erek mentén szabálytalan sávokká alakultak.

Ez utóbbihoz hasonlít egy nőstény, melyet szintén Gruber *Edc* fogott Aradon. Ennek felső szárnyán a mellső szegély fekete pettyei kiszélesedve szétfolynak, míg a külszegély előtt levő pettyek sora szabálytalanul szétfolyó sávva egyesülnek, a mely a szegélybeli pettyekkel érintkezik; szintúgy az alsó szárnyon is, melyen az összes fekete pettyek és sávok szabálytalan alakú nagy foltta tömörülnek. A felső szárny fonák oldalán a külszegélyen levő fekete pettyek eltűntek, a középtérsén pedig szabálytalanul összefolyó pettyek két csoportja látható. Az alsó szárny fonák oldalán hiányzanak az ezüst sávok; az ezüst a többi térsén és a mellső szegélyen összpontosul, míg a középtérce zöldes, az ibolyásan fénylő külszegélyben levő zöld pettyek alig vannak jelezve.

Még egy *Paphia*-nőstényem van, mely némi melanismust mutat, a mennyiben a felső szárnyon a mellső szegély pettyei megnagyobbodtak és a hegye felé egybeolvadnak, holott mindkét szárnyon a külszegélybeli pettyek megnagyobbodtak és a szegély előtt álló két sor pettyei egymással össze vannak kötve. Fonák oldala normális. Ez a példány is Aradról került; Gruber *Edének* köszönhetem.

Mind ezen példányok avitikus (regressiv) alakoknak tekintendők, a melyeken felismerhető, hogy náluk a visszafejlődés határozott törvények szerint történik, a mennyiben az elszínesedés iránya egybehangzó s azonkívül legtöbbjüknél az alsó szárny felületének középtérséjében egybefolyó elfeketedés a normális példányok szegély előtti egyszerű fekete pettyeit határozottan kifejezett szemfoltokká alakítja, még pedig ugyanazon a helyen, a hol azok az összes *Pyrameis*-fajok fonák oldalán mai napig fenmaradtak.

Ebből Mitis H. (VI. Jahresbericht des Wiener Ent. Vereines 33. l.) azt következteti, hogy az *Argynnisek* a *Pyrameisek*-hez igen közel állnak s ősi időkben egy töről fakadtak.

Abafi A. Lajos.